

Putiniň ölüm sanawy

Category: Kitapcy, Medisina, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Putiniň ölüm sanawy PUTINIŇ ÖLÜM SANAWY: KREMLIŇ DUŞMANLARYNYŇ DEPE SAÇYŇY DÜÝRÜKDIRIJI YKBALY

Tilsimler köp we dürli-dürli: zäherlemek, atmak, uçar heläkçiligi, iň bärkijesi syrly ýagdaýda penjireden aşaklygyna düşmek. Putin ýagylaryna we syýasy garsydaşlaryna döwletiň güýjüne baýrynyp edilýän teraktlary industrial sepgide çykardy.

Wladimir Putiniň tersine gitmegiň jezasy käte gaty tiz kesilýär (Reuters).

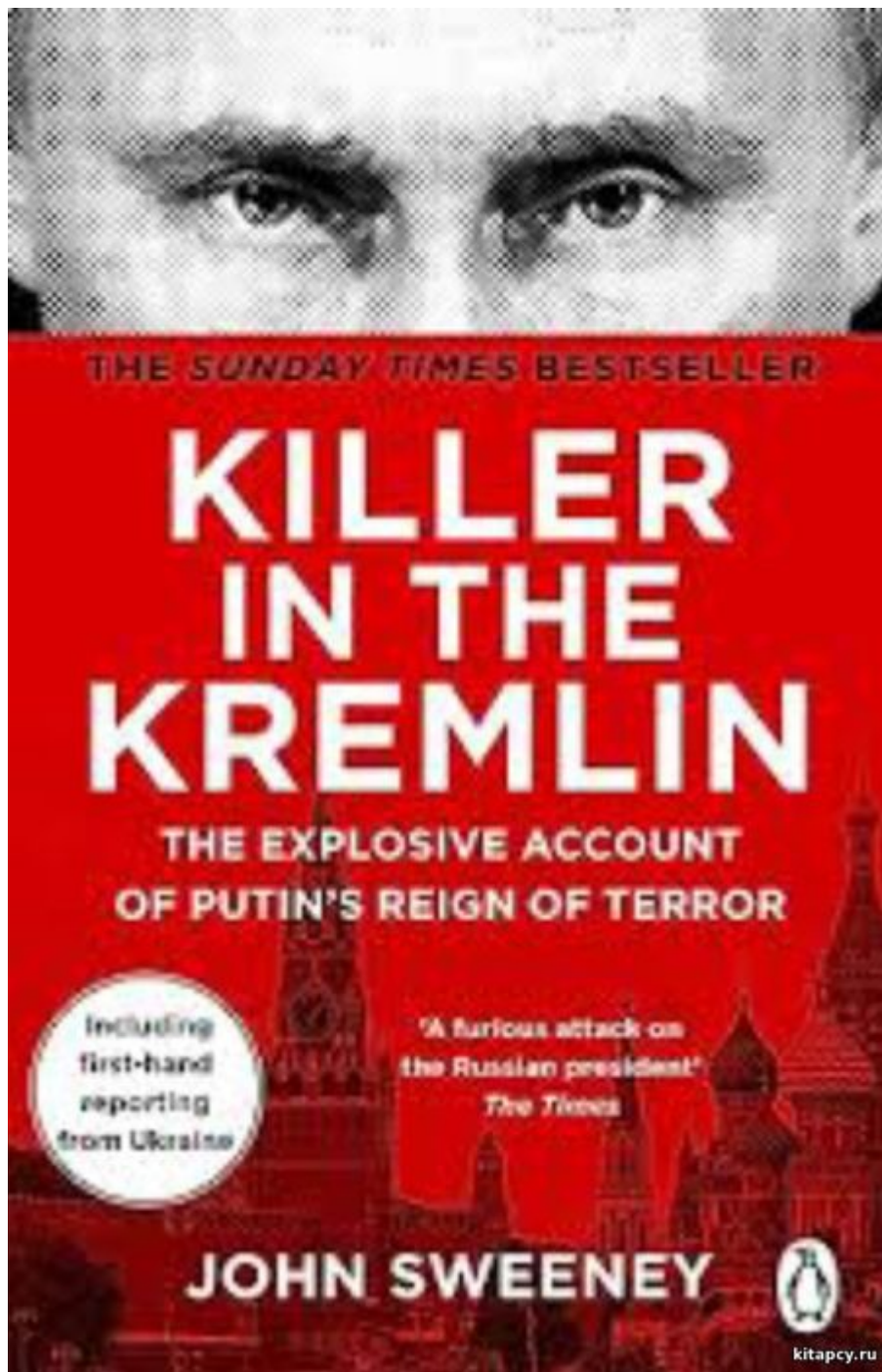
Bularyň barsynyň sebäbi, bir adamyň, gaçybatalgada bukulyp ýatan adamyň ýigrenji we gorkusy. Onuň buýrugy bilen janyma kast edilmeginden aman sypyp, ony örtendirdim. Soň ýene bir etmiş etdim: Gidemsoňam ümsüm gezmedim. Bulam gaçybatalgadaky ownuk ogrynyň janyny ýakýar.

Russiýada jogapkärçilige çekilende sud zalyndaky kapasangň içinde saklanýarsyňyz. Bu ýagdaý Alekseý Nawalnynyň müdimilik duşmany Wladimir Putine elindäki ýeke-täk serişde bilen, ýagny sözüniň güýji bilen garsysyna çykmaga päsgel berip bilmedi.

Ynjk diktator üçin syýasy oppozisiýadan has erbet ýeke-täk

etmiş bar – yaşsylanmak. On ýylynyň agramly böleginde Putiniň baýlygyny we mafiýapisint etmişlerini öwrenen Nawalnyý ýüze çykaran maglumatlaryny käte çyny bilen, käte-de Kremldäki oturany ýañsa alyp çeper filmlerine, wloglaryna, bloglaryna gülkünç mimler bilen sepeleşdirdi. Putin ony sem etmek üçin elinden gelenini etdi. Bir däl, iki gezek zäherlenmesini gazandy. Nawalnyý adatdan daşary ýagdaýda ölmän galsa-da, türmä atyldy, jezasy zygyderli uzaldyldy, saglygy barha ýaramazlaşdy.

Oppozisiýanyň bu batyrgaý liderini ýakynda uçary asmandan kelemenläp gaýdanda janyna kast edilendigi çaklanan hakynatutma galtaman Ýewgeniý Prigožin bilen deňeşdirmek akyla-huşa sygmajak zat ýaly bolubam görnüp biler. Hem öldüriliş formasy, hem ilkibaşdaky ünssüzligi, ähli alamatlar Putiniň ar alandygyna yşarat edýärdi.

Russiýanyň harby edaralarynyň düzgün-nyzamyna gol salgandygy we barha köp gürläp başlan wideolarynda we zzyndan geňsi Moskwa çozuşyna synanyşygynda Prigožiniň eden zady Putini gülkünç ýagdaýa düşürmekdi. Syýasatçylar, žurnalistler ýa-da öňki jansyzlar aýdylmaly däl edilen hakykatlary ýüze çykaranda köplenc bolşy ýaly jezasy şobada berildi.

Tilsimler köp we dürli-dürli: zäherlemek, atmak, uçar heläkçiligi, iň bärkijesi syrly ýagdaýda penjireden aşaklygyna düşmek. Bular käte ýaşyrynlyk bilen edilse-de, garşy çykmagyň howplary hakda signal bermek üçjn köplenc açyk ýagdaýda edilýär. Dogrusyny aýtmaly bolsa, nyşana çenelip edilen

jenaýatlar Putiniň häkimiýet başyna gelen 2000-nji ýyldan öň başlady. 90-njy ýyllardaky bular ýaly hadysalar köplenç çeken ýolbaşçylygynyň goluny göterýärdi. Ýa-da jenaýatçylykly bandalar (we olaryň syýasy hojaýynlary) biri-birlerinden öç alýardylar. Putin bolsa döwletiň güýjüne baýrynyp edilýän teraktlary industrial sepgide çykardy.

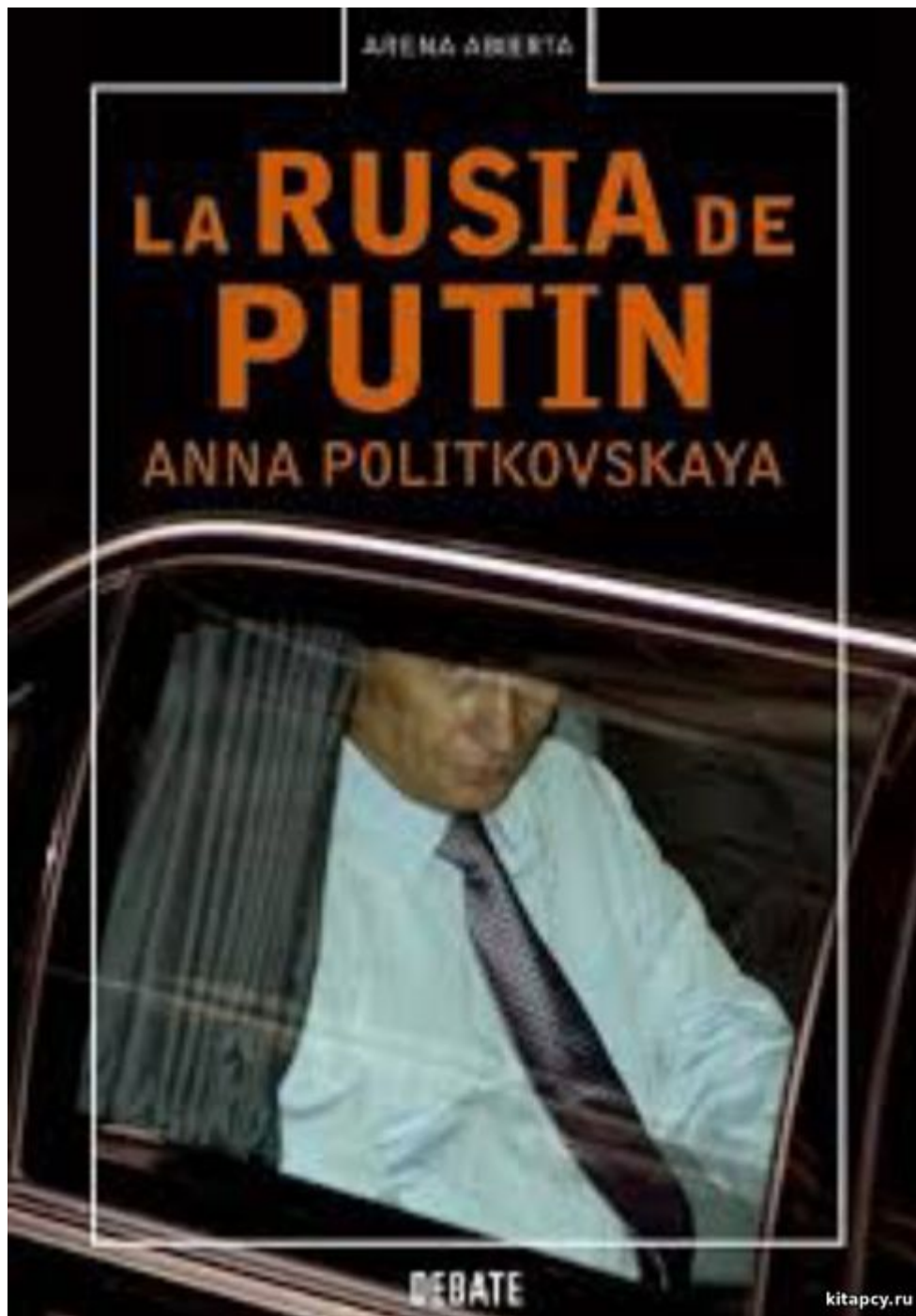

Birleşen Korollygyň we Russiýanyň arasyndaky düşünişmezlige Aleksandr Litwinenko jenaýaty sebäp boldy (Reuters)

Nawalnyý we 2018-nji ýylyň mart aýynda Salisbury'de zäherlenen, GRU-nyň köne harby kontrrazwedkaçysy britaniýaly iki tarapa işleýän jansyz Sergeý Skripal hadysasyndaky ýaly şowsuz ýagdaýa seýrek uçralýar. Şeýle ýagdaýda-da tabşyrygyň hötdesinden gelip bilmedik jogapkärlere azar ýamany berilýär. Hernä Skripal we onuň gyzy günortanlyk edinen pizza restoranyň ýakynyndaky bankda tapylaýdy. Britaniýalylaryň terakty amala aşyrmakda aýyplaýan iki rus jansyzy has soňra rus teleýaýlymyna çykyp, bu «owadan» şähere «bütün dünýäniň iň meşhur» buthana diňini görmäge gidendiklerini öňe sürdi. Teleýaýlymyň başlygy we Putine ýakyndygy biken tanalýan alypbaryjy pyňkyryşyp, gülmän zordan saklandylar. Bu gysga wagtlaýyn şöhrat bir demde olary masgaralamak maksadynyň bardygyny görkezýärdi.

Köp sanly kast edilşigiň arasynda öňe saýlanýan bir fotosurat bar. Ol Putini çekinmezden tankyt edýän öňki çekist Aleksandr

Litwinkonyň 2006-njy ýylyň noýabr aýyndaky ölüminiň öňüsyrasy hassahanantň palatasynda gözlerini dikip ýatyrka alynan suraty. Litwinko Londonyň Maýfair raýonynyň merkezindäki otelde juda seýrek tapylýan güýçli radioaktiw izotop bolan poloniý-210 goşulan gök çay içdi. Şowlulyk bilen şowsuzlygyň arasyndaky tapawut mesaňa görnüp dur: Britaniýalylaryň aýtmagyna görä jenaýaty eden iki rusdan biri Andrey Lugowoy parlamentiň agzasy edilip, derejelendirildi.

Londongrad (Britaniýanyň paýtagty wagtyň geçmegi bilen şeýle

atlandyrylmaga başlandy) we onuň töwerekleri kast edişlikleriň zygiderli bolup geçýän mekanyna öwrüldi. Aleksandr Perepilichnyý Russiýanyň ogurlyk pullary kanunlaşdyrma meýilnamalary boýunça Şweýasariýanyň alyp barýan derňew işine kömek edenden soň, 2009-njy ýylda Britaniýa gaçdy. Perepilichnyý üç ýyldan soň Surreýiň Weýbrij posýologynda ýerleşen saýlama we howpsuz şäherçedäki öýüniň ýanynda gezim etmäge çykandan soň öli tapyldy. Sud-medisina ekspertizasynyň eksperti resmi ýagdaýda jenaýat alamatlaryny tapmasa-da, görnüp duran ýarawsyzlygynyň bolmandygy üçin Perepilichnyýnyň ölüm sorag alamatlaryny döretdi.

Boris Berezowskiniň 2013-nji ýylyň mart aýynda Askotyň golaýynda ýerleşen ölümi-de şolar ýaly gyzyklanma döretdi. Berezowskiniň jesedi kilitlenen hammamda boýnundan ýüp oralan halda tapyldy. Putiniň syýasy taýdan belende galmagynda rol oýnan oligarh we syýasatşynas Berezowskiý syrkaw ýatan Boris Ýelsiniň maşgalasyny ýurdy elitalaryň adyndan dolandyryp biljek birini tapandygyna ynandyrypdy. Birinji etmeli işinde edeni bolandan soň özüniň kömek eden adamy tarapyndan adatdan daşary gyraklatmalara uçran Berezowskiý sürgünde aşa öçli oppozisionere öwrüldi.

Men onuň bilen «New Statesman» žurnalynyň baş redaktory bolup işlänimde 2006-njy ýylda günortanlyk naharynda bir gezek görşüpdim.

Edepsiz, gödek, gaharly, dinamosypat, durnukly ahlak düşünjesiniň ýa-da ygrarynyň ýokdugy görnüp duran Berezowskiý Russiýadaky güýç dinamikalary hakda jadylaýjy maglumatlar berdi. Yza gaňrylyp seredilende, ol Prigožiniň ofiser däl wersiýasy ýaly görnübem biler: «duşmanymyň duşmany» kategoriýasyna girýän Berezowskiniň taryha goýup ýeke-täk mirasy Putine garşy ýöreden oppozision işi boldy.

Kreml gaçyp bukulmaga hiç ýeriň ýokdugyny, hiç bir ýurduň, hiç bir howpsuz şäherçäniň tabşyrylan ýumuşy ýerine ýetirýän ganhordan goranyp biljek howpsuzlygy üpjün edip bilmeýändigini görkezmeği halaýar. Kämahalam tabşyrygy öýe ýakyn bir ýerde ýerine ýetirtmeği halaýar. 2015-nji ýylyň fewralynda Putin döwrüniň iň batyrgaý syýasy temmeleriniň birinde Boris Nemsow Kremlniň golaýyndaku köpriniň üstünde ýakyn aralykdan atylyp öldürildi.

Nemsow şamlyk naharyny edinmäge çykandan soň zenan tanşy bilen ýöräp barýardy. Öň gubernator bolup we Ýelsin döwründe

premier-ministriň orunbasary bolup işlän Nemsow belli-başly oppozisionere öwrülipdi. Putiniň «şahsy jogapkärçiligi» boýnuna alan derňew işinde Demirgazyk Kawkazdan baş adam türmä salyndy. Bar bolany şu.

Öldürilen žurnalistka Anna Politkowskayanyň portretiniň öňüne gül dessesi goýulýar (AP) □□□□□□

Derňeýji-žurnalist Anna Politkowskayanyň öldürilmegi garaşylmadyk sensassiýany döretdi. Putin döwrüniň başky ýyllarydy we bular ýaly hadysalar heniz ýörgünleşmändi. Politkowskaýa 2006-njy ýylyň oktýabr aýynda supermarketden öýüne gaýdyp gelýärkä, Moskwadaky ýaşayan jaýynyň liftinde atylyp öldürildi. Politkowskayanyň Çeçenistandaky ikinji uruş döwründe ýol berlen adam hukuklary boýunça düzgün bozulmalar hakda taýýarlan habarlary ony çekinilýän aýala öwrüpdi.

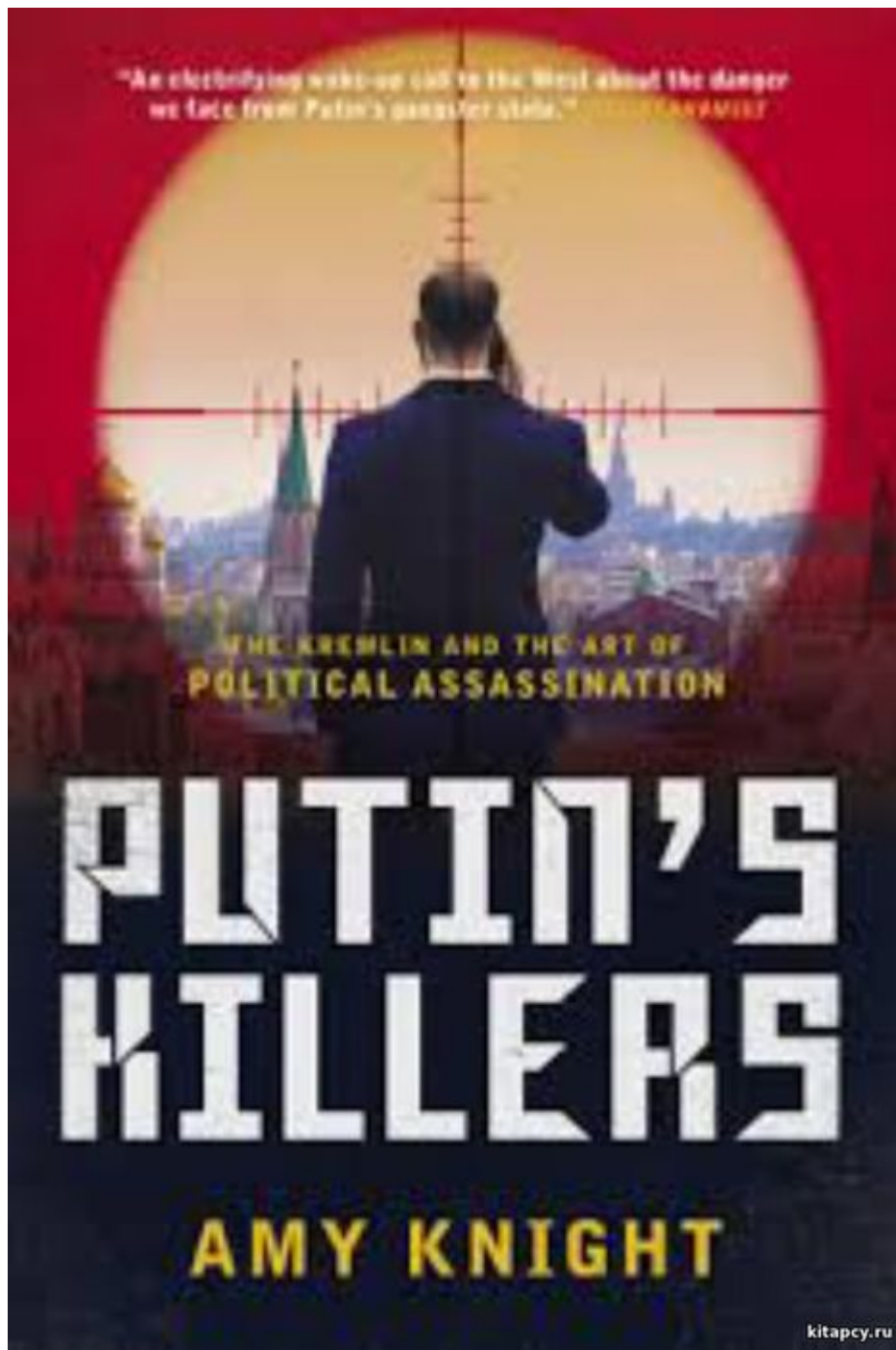
Ine, Russiýada we daşyndaky beýleki wakalardan käbirleriniň gysgaça beýany:

Sergeý Magnitskiý bejergi talabynyň ret edilmeginiň yzyndan 2009-njy ýylda türmede ýüregagyrysy tutup öldi. Magnitskiý ýokary derejeli korrupsiýalary ýüze çykarmak üçin sürgündäki amerikan biznesmeni Bill Browder bilen bile iş alyp barýardy. Birnäçe ýurtda güýje girizilen «Magnitskiý kanuny» indi döwlete garşy jenaýatlara bulaşan ruslary sem etmek üçin ulanylýan adalga.

Pedagog, Çeçenistandaky «Memorial» adam hukuklary guramasynyň başlygy Natalýa Estemirowanyň jansyz bedeni 2009-njy ýylda Çeçenistanyň goňsusy Inguşetiýadaky çukurdan tapyldy.

Putin häkimiýetiniň başlanyna ýaňy iki aý geçende Russiýanyň iň karizmatiki we populýar žurnalistlerinden Artýom Borowikiň uçary heläkçilige uçrady. 90-njy ýyllaryň liberalizminden peýdalanan Borowik «Top Secret» atly telegepleşikde dürli hili habarlary köpçüligiň dykgatyna ýetiripdi. Şeýdibem san-sajaksyz duşman edinipdi.

Şol döwür ukrain oppozisiýasynyň başlygy Wiktor Ýuşşenko Moskwanyň tarapdarlygyny edýän premýer-ministr Wiktor Ýanukowiçe garşy Günbatarçy syýasat ýöreden 2004-nji ýylyň prezident saýlawlary döwründe zäherlendi. Ýüzüniň we teniniň sypaty üýtgesede ölmän galdy. «Pyrtykal rewolýusiýanyň» bir bölegini düzýän köçe mitingleriniň ortasynda Ýuşşenkonyň bu saýlawdaky ymykly ýeňşi Ukrainanyň doly garaşsyzlygy ugrunda ädilen aýgytlaýjy ädimleriň biridi.

Soňky ýyllarda penjireden aşaklygyna oklamak kimdir birini gümlema ibermegiň iň ýörgünli usulyna öwrüldi. 2022-nji ýylyň awgustynda Waşington DC-de ýaşaýan latwiýaly amerikan bankiribwe Putine garşy çykan Dan Rapaportyň ykbaly-da şeýle boldy. Mundan baş ýyl öň onuň Moskwadaky söwda partnýorynyňam başyna şeýle ýagdaý inipdi. Barha ýörgünleşýän başga bir tilsimem «öz janyňa kast eden» ýaly görkezilýän ölümler boldy. Şol ýylyň aprelinde Ispaniýanyň turistik zonasy Lloret de Marda oligarh Sergeý Protosenýa aýaly we gyzy bilen bile öli ýagdaýa tapyldy. Gysy bilen aýaly pyçaklanan, Protosenýanyň özi bolsa asylan ýagdaýdady. Kowid waksinasynyň

taýýarlanmagyna gatnaşan alym Aleksandr Kaganskiý 2020-nji ýylyň dekabrynda Sankt-Peterburgda belent gatly binadaky otagyndan aşaklygyna gaçey. Beýleki ýerleriň arasynda Berlin (oppozisionerler we jenaýatlar üçin populýar saýlaw) we Birleşen Arap Emirlikleri bar.

Şu günlere dolanyp geleliň: Russiýanyň we Britaniýanyň raýaty bolan oppozisioner aktiwist Wladimir Kara-Murza 2015-nji, 2017-nji ýyllarda iki gezek şowsuz zäherlenme synanşygynyň didiwanyna münüp düşdi. Has soňra Germaniýadaky laboratoriya Kara-Murzanyň içki goşlarynda ýokary derejede sumap, gurşun, marganes, sink bardygyny anyklady. Kara-Murza gowulaşyp işlerini dowam etdirenem bolsa, bularyň netijesinde 2023-nji ýylyň mart aýynda 25 ýyl azatlykdan mahrum edildi, bu ýagdaý ruslaryň jezalandyрма tislimlerine belet synçylary-da geň galdyrdy.

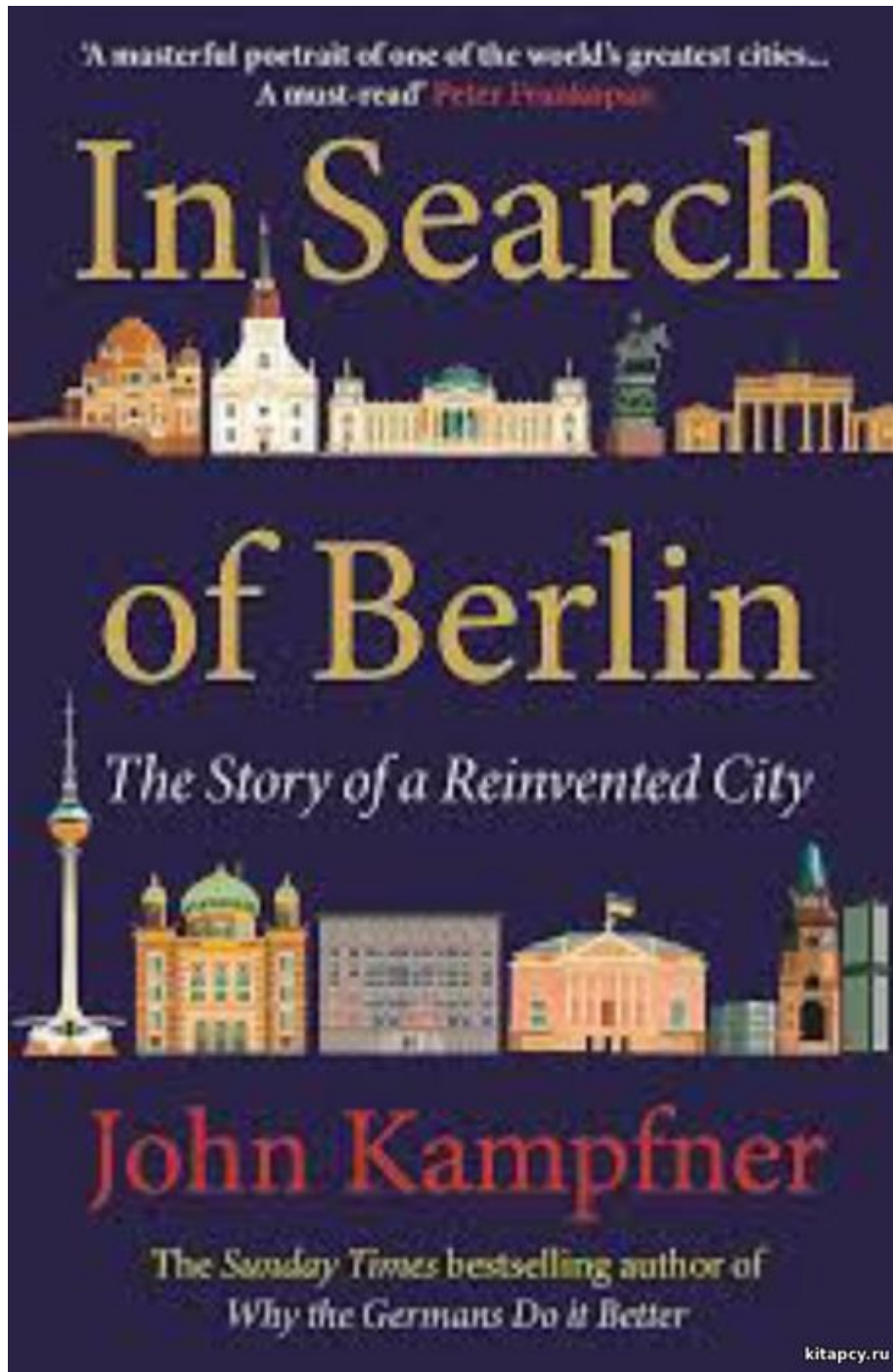

Ýüzüne himiki madda sepilen Alekseý Nawalnyý aýaly Ýuliýa tarapyndan bejerilýär (AP)

Nawalnyý barada aýdanda bolsa, ol ölmese bolmaýardy. 2017-nji ýyldaky birinji hadysada näbelli adamlar onuň ýüzüne yaşyl boýag pürkdi. Ol bir gözünü doly ýitirdi. 2020-nji ýylda Nawalny Sibiriň Tomsk şäherinden Moskwa gaýdyp gelýärkä, uçarda erbet syrkawlady. Başga bir ýolagçynyň el telefony bilen düşüren wideosynda bu ýagdaý ýazgy edildi. Nawalnyý janhowluna urnup ýatyrka, söwda-ýolagçy uçary gyssagly

ýagdaýda golaýdaky Omsk şäherine gonmaly boldy. Eger uçarmanyň, gury ýerdäki tehnikleriň we Germaniýadaky lukmanlaryň adatdan daşary tagallasy bolmadyk bolsa, Nawalnyý öläýmelidi. Gowulaşmak üçin bäş aýlap Berlinde bolan Nawalnyý Russiýa gaýdyp baran badyna tussag edildi.

Edil häzirem gözenegiň aňyrsynda ýatan Nawalnyý uzak ýyllap ol ýerde ýatmaga taýýarlanýar. Ol şonda hem göreşini bes edenok. Şol ýatan ýerinde-de Germaniýada bolan döwründe Putini we onuň töweregini paş edýän kinofilmleriniň birinde oňa awy bermek üçin ugradylan agentleriň biri bilen reportaž almagy başardy. Bu diýseň gülkünç, depe saçyňy düýrükdiriji we jadyly zat.

Jon Kampfneriň täze kitaby «Berliniň ugrunda» («In Search of Berlin») 5-nji oktýabrda çapdan çykmagyna garaşylýar.
Jon KAMPFNER.

Anna, 22.09.2023 ý. Publisistika